

HET RUBENSHUIS, KLAAR VOOR DE TOEKOMST

Rubens maakt vandaag zo'n groot en onlosmakelijk deel uit van de kunstgeschiedenis van Europa en van Antwerpen in het bijzonder, dat we het bijna zouden durven vergeten: Rubens is geen geschiedenis. Uiteraard leefde hij bijna 400 jaar geleden. Als ondernemer en diplomaat stond hij ook bijzonder stevig met zijn voeten in die 17de eeuw. Als kunstenaar had hij daarnaast een diep respect voor de grote denkers en makers uit het verleden. Maar hij durfde evenzeer resoluut vooruitkijken. Hij speelde niet op veilig, integendeel. Hij tastte grenzen af, zocht vernieuwing op en gaf die mee vorm.

Het is die durf die maakt dat Peter Paul Rubens ook in de 21ste eeuw nog leeft. Niet alleen als naam in lessen kunstgeschiedenis, catalogi en musea over de hele wereld. Maar als vernieuwer, ook en vooral hier, in zijn stad Antwerpen. Bijna 400 jaar later vind je in de stad nog altijd sporen van zijn visionaire denken terug. We willen die draad van vernieuwing oppikken en met even veel durf en visie als de kunstenaar zelf verderzetten.

Het stadsbestuur besliste daarom onder impuls van een hefboomsubsidie van Toerisme Vlaanderen om een toekomstvisie voor het Rubenshuis op te maken. Dit masterplan wil de dynamische biotoop van de mens en kunstenaar Rubens nog beter zichtbaar en tastbaar maken en een nieuw elan geven voor de toekomst.

RUBENS IS GEEN GESCHIEDENIS

Peter Paul Rubens, Zelfportret, Rubenshuis Antwerpen, foto KIK-IRPA Brussel

1 —

Een masterplan voor de meester

De voltooiing in 2019 van de restauratie van de portiek en het tuinpaviljoen is een mijlpaal in de geschiedenis van het Rubenshuis. De uiterst zorgvuldige restauratie versterkt nog de internationale erkenning en uitstraling van het Rubenshuis. De portiek en het tuinpaviljoen zijn de enige overblijvende architecturale elementen die Rubens zelf heeft ontworpen. Ze lijken nu heel klassiek, maar in het Antwerpen van de 17de eeuw betekenden ze een nooit geziene vernieuwing.

Het masterplan wil op datzelfde elan doorgaan: met veel respect voor het werk van Rubens, en met even veel vernieuwingszin.

Het masterplan omvat de volledige site van het Rubenshuis:

- De kunstenaarswoning, met de Vlaamse en de Italiaanse vleugel die door Rubens is ontworpen.
- De tuin van de kunstenaar, die ook als groene setting voor een aantal van zijn familieportretten dient.
- De aanpalende Kolvenierssite, met zowel het historische Kolveniershof als het huidige Rubenianumgebouw.

De site vormt het hart van het stadsblok tussen Wapper, Hopland, Kolveniersstraat en Meir. Ze vormt ook het hart van leven en werk van Peter Paul Rubens in het Antwerpen van de 17de eeuw. Hij koopt de **woning met**

grond aan de Wapper in 1610. Het is een buurt die hij door en door kent, want de woning paalt aan het ouderlijke huis van zijn moeder, Maria Pypelinckx, waar hij een deel van zijn jeugd jaren doorbrengt. Hij renoveert de woning die in oud-Vlaamse stijl is opgetrokken, en voegt er een nieuwe vleugel aan toe.

Rubens vindt daarvoor vooral inspiratie in Italië, waar hij als jonge kunstenaar maar liefst acht jaar verblijft, van 1600 tot 1608. Het intense contact met de grote Italiaanse meesters verrijkt niet alleen zijn schilderkunst, hij keert ook huiswaarts met ideeën voor krachtige architecturale creaties die hij in en rondom zijn woning toepast. Hij bouwt een nieuw schildersatelier, een halfronde galerij voor zijn indrukwekkende collectie van antieke beelden en schilderijen, en een bijzondere portiek en dito tuin, dit alles in een italianiserende stijl. Wat hij óók meeneemt uit Italië, is de aandacht voor perspectief: vanaf de inkompoort, over de koer, doorheen de rijkelijk gedecoreerde portiek, creëert hij een schitterend zicht op het tuinpaviljoen aan de andere kant van de site.

De nieuwgebouwde delen maken op de tijdgenoten van Rubens een overweldigende indruk en figureren onder meer op schilderijen van Anthony van Dyck en Jacob Jordaens. Het totaalresultaat van de renovatie en uitbreiding is een waar 'palazzo' aan de Schelde, van een pracht en stijl die in die tijd in de Nederlanden ongeëvenaard is.

Gevel Rubenshuis, foto Ans Brys

Aan de oostzijde grenst de tuin van het Rubenshuis aan het historische **Kolveniershof**, thuisbasis van de Kolveniersgilde (verwijzend naar 'klovers' of vuurwapens), een van de zes stedelijke schuttersgilden in die tijd. Hoofdman is Nicolaas Rockox, burgemeester, mecenas en goede vriend van Rubens. In opdracht van de gilde maakt Rubens de monumentale *Kruisafneming* voor het altaar van de Kolveniers in de Antwerpse kathedraal.

Aan **Hopland** heeft Rubens nog drie huisjes. Deze worden deels als dienstgebouwen gebruikt. In 1639 brengt hij er ook zijn omvangrijke en toonaangevende bibliotheek in onder.

De kunstenaarswoning vormt zo in de tijd van Rubens een bruisend middelpunt, waar bewoners en inwoners, medewerkers, leerlingen, bezoekers elkaar vinden. Studie, leven, werk, creativiteit en maatschappij inspireren elkaar, met Rubens als onnavolgbare gastheer en bezieler.

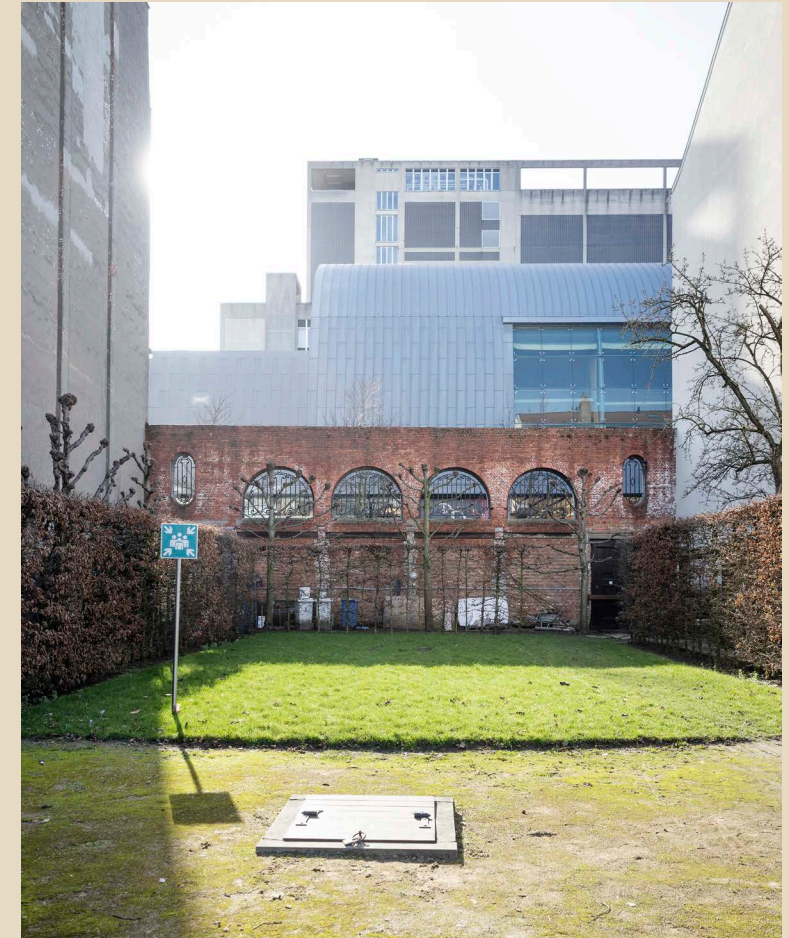
Bij de uitbouw van het museum drie eeuwen later, verbreekt die eenheid en komt de kunstenaarswoning centraal te staan. Tegelijk groeit de nood aan een onderzoekscentrum voor oude Vlaamse kunst. Het **Rubenianum** neemt zijn intrek in een nieuwbouw naast het historische Kolveniershof, palend aan het Rubenshuis.

Het Rubenshuis en het Rubenianum werken gescheiden en maken gefragmenteerd gebruik van de diverse gebouwen rondom de kunstenaarswoning. Dat ruimtegebruik evolueert door de jaren heen om ad hoc oplossingen te bieden voor de stijgende bezoekersaantallen en de groeiende collecties. Functies worden noodgedwongen ondergebracht in ruimtes die daarvoor niet geschikt zijn: kantoren bevinden zich tussen bibliotheek- en archief ruimtes, klimaatinstallaties vullen de nok van het dak en de kleedkamers van de erfgoedbezoekers bevinden zich in een kelderruimte.

Het masterplan wil de infrastructuur verbeteren én aan het Rubenshuis de levendige en inspirerende samenhang van de 17de eeuw teruggeven. Op een al even visionaire manier als Rubens, zodat de site verankerd wordt in de 21ste eeuw en klaar is voor de toekomst. Met dit masterplan staan niet meer de gebouwen of de functies centraal, maar Rubens zelf: de kunstenaar, familieman, vriend, verzamelaar, ondernemer, diplomaat, onderzoeker en visionair.

Want waar ook ter wereld de werken van Rubens tentoongesteld zijn: enkel in Antwerpen kan je vandaag nog echt beleven wat een voortreffelijke gastheer Rubens was en zijn veelzijdigheid en blijvende impact ontdekken.

Met dit masterplan staan niet meer de gebouwen of de functies centraal, maar Rubens zelf

Onbebouwde ruimte op Hopland 13, foto Ans Brys

Het Rubenianum, foto Tim Van de Velde

2 —

Aanpak

Onder impuls van een hefboomsubsidie van Toerisme Vlaanderen, mandateert de Antwerpse gemeenteraad op 30 mei 2016 de Vlaamse Bouwmeester met een studieopdracht voor de ontwikkeling van een visie op onthaal, beleving en werking van het Rubenshuis. In een ontwerpwedstrijd staan Robbrecht en Daem architecten eerst gerangschikt. Hun plan biedt een omvattend antwoord op de huidige druk op de site en, vooral, het zet de persoon van Rubens terug centraal.

Rubens maakt in de 17de eeuw schijnbaar moeiteloos verbindingen tussen traditie en toekomst, tussen de stad en de wereld, tussen leven en werk, tussen onderzoek en ondernemen. Het resultaat is een voor die tijd verbluffend vernieuwende en inspirerende kunstenaarswoning, die razendsnel uitgroeit tot een internationaal artistiek brandpunt waar iedereen geweest wilt zijn. In de 21ste eeuw herstellen Robbrecht en Daem die verloren gegane verbindingen. De infrastructuur verbeeldt opnieuw de dynamiek en kruisbestuiving. Dankzij hun architecturale visie krijgt de bezoeker van het Rubenshuis vanaf 2024 een echte totaalbeleving.

De concrete uitdagingen

Naast het herstellen van verbindingen, moet het masterplan ook een antwoord bieden op heel concrete uitdagingen. In het 75-jarige bestaan van het museum is de druk op de site steeds groter geworden. Groter in termen van exponentieel stijgende bezoekersaantallen, maar ook groter in termen van de groeiende verwachtingen vanuit heel diverse stakeholders.

1. Vanuit de bezoekers

'Hoe gezegend is onze stad Antwerpen met twee van zijn bijzondere inwoners: Rubens en Moretus! Bezoekers zullen zich vergapen aan hun huizen, buitenlandse toeristen zullen ze bewonderen.'

Zo drukt de humanist en Antwerpse schepen Jan Woverius op 1 oktober 1620 in een brief aan Balthasar Moretus zijn bewondering uit voor de huizen van zijn beroemde stadsgenoten. Hoe vooruitziend Woverius wel is, blijkt uit de bezoekerscijfers 400 jaar later: in 2019 ontvangt het Rubenshuis meer dan 210.000 bezoekers uit meer dan 30 landen. Dat is zowat een viervoud van de hele bevolking van de stad Antwerpen in 1620.

Die bezoekersaantallen zijn fantastisch, maar brengen ook zorgen met zich mee. De voorbije decennia zijn met de nodige creativiteit ad hoc ingrepen uitgevoerd om comfort en veiligheid te blijven garanderen. Het meest sprekende voorbeeld hiervan is het glazen onthaalpaviljoen van Stéphane Beel, dat in 1999, het Van Dyckjaar, als tijdelijke oplossing moet dienen voor ticketverkoop, onthaal en museumshop. Twintig jaar later zijn de grenzen evenwel bereikt en kan de creativiteit niet meer verbergen dat de accommodatie ontoereikend is voor een museum van de 21ste eeuw. Het ontbreekt aan elementaire bezoekersfaciliteiten, laat staan dat er ruimte is voor meer beleving.

Zicht op de portiek van het Rubenshuis, foto Ans Brys

Zicht op het onthaalpaviljoen van het Rubenshuis, foto Ans Brys

Beleving is nochtans in de voorbije decennia uitgegroeid tot een belangrijk aspect in de werking van musea. De collecties blijven uiteraard cruciaal, maar daarnaast wordt alles in het werk gesteld om de bezoekers een bijzondere ervaring te bezorgen. De coronacrisis heeft eens te meer scherp gesteld dat niet de bezoekersaantallen vooropstaan, maar de kwaliteit van de bezoekersbeleving.

De 'leesbaarheid' van de site draagt in belangrijke mate bij tot de beleving van de (historische) plek en het verhaal. Om de biotoop van Rubens opnieuw tastbaar te maken, moeten de bezoekers een totaalbeeld meekrijgen in plaats van versnipperde indrukken. Ook dat is op vandaag niet het geval. Bezoekers stappen na het kopen van hun ticket het glazen paviljoen buiten en worden onvoorbereid geconfronteerd met het spectaculaire zicht op de portiek en het tuinpaviljoen door de toegangspoort. Daarna vallen ze abrupt binnen in het intieme woongedeelte van Rubens, om daarna deels de Italiaanse vleugel, de vroegere werkruimte, te gaan verkennen. 'Deels', want sommige ruimtes zoals het leerlingenatelier en het privéatelier van Rubens zijn enkel toegankelijk bij tijdelijke tentoonstellingen. De routing laat dus vandaag niet toe om eerst het brede beeld van de 17de eeuw te schetsen en de bezoekers daarna stap voor stap dieper in de wereld van de mens en kunstenaar Rubens binnen te leiden.

2. Vanuit de collecties

Er zijn twee hoofdspelers, elk met een heel eigen collectie en werking: het **Rubenshuis** met zijn brede museale werking, en het Rubenianum met zijn internationaal gewaardeerde referentiebibliotheek en onderzoekscollecties over de Vlaamse kunst van de 16de en 17de eeuw.

De uitdagingen vanuit de bezoekers laten al zien dat het **Rubenshuis** de functies van een hedendaags museum onvoldoende kan opnemen. Het Rubenshuis wordt ook (over)belast met allerlei backoffice functies die nodig zijn om het huis als museum te laten fungeren. Ze zorgen er evenwel tegelijk voor dat het Rubenshuis geen 'huis' meer kan zijn. De geïmproviseerde opslagruimte

is verspreid over de historische gebouwen, idem dito voor de technieken. Deze laatste zijn trouwens niet meer conform de normen van hedendaagse musea. Verder is er geen aangepaste ruimte voor de handling van inkomende of uitgaande bruiklenen en ontbreekt het aan een schilderijendepot met klimaatcontrole.

Het Rubenianum kampt met gelijkaardige problemen. Dat de bibliotheek gekoppeld is aan de woonplaats van Rubens, is uniek en absoluut te koesteren. Rubens voorziet trouwens zelf een bibliotheek op de huidige groenzone langs Hopland. Maar het jaren 1970-gebouw aan de Kolveniersstraat voldoet niet meer aan de eisen van een dynamisch en gerenommeerd 21ste-eeuws onderzoekscentrum. De collectiegroei knabbelt jaar na jaar aan de gebruiksruimte voor de onderzoekers. Grote delen van de ondergrondse boekenopslag zijn onbruikbaar door waterinfiltratie. Het gebouw is niet conform de hedendaagse klimatologische eisen voor de collectie, enz. Ook hier is dus een stevige opstap naar de 21ste eeuw meer dan noodzakelijk.

3. Vanuit de werking

De opsomming van de collectienoden geeft al aan dat het museum Rubenshuis en het onderzoekcentrum Rubenianum op vandaag twee aparte werkingen hebben. Praktisch gezien worden de twee huizen afzonderlijk ontsloten en bediend: het Rubenshuis via de Wapper, het Rubenianum via de Kolveniersstraat. Zowel het Rubenshuis als het Rubenianum hebben ook een eigen team dat instaat voor behoud en beheer van de collectie, voor kennisopbouw, voor publiekswerking enz.

Het masterplan biedt een fantastische kans om de twee huizen beter met elkaar te verbinden, zowel fysiek als inhoudelijk. Door de totaalvisie kunnen kansen op gedeeld gebruik van ruimtes en diensten ten volle worden benut. Ook inhoudelijk creëert het masterplan het momentum om de schotten te doorbreken en terug te keren naar het inspirerende samenspel tussen kunst, ondernemen, onderzoek en maatschappij dat Rubens zo ingenieus wist te ensceneren. Bezoekers worden zo opnieuw meegetrokken in een magische dynamiek die aanzet tot ontdekking en creativiteit.

Art handling in het Rubenshuis, foto Sigrid Spinnox

Documentatie van het Rubenianum, foto Ans Brys

Bibliotheek van het Rubenianum, foto Ans Brys

De concrete antwoorden

Om in de toekomst een kwaliteitsvolle dienstverlening en een inspirerende dynamiek te kunnen garanderen, is duidelijk een ruimtelijke uitbreiding en integratie van de twee werkingen op de site nodig. Robbrecht en Daem hebben hiervoor concrete antwoorden uitgewerkt: een nieuw gebouw aan Hopland 13, met onder meer een onthaal, belevingscentrum, museumcafé en de internationaal gewaardeerde bibliotheek van het Rubenianum, en een nieuwe routing die het inzicht in Rubens' werk en leven vergroot en verdiept.

Naast deze ingrepen van Robbrecht en Daem wordt de museumtuin als centrale verbindende factor volledig heringericht, met respect voor het verleden én inspeland op de nieuwe noden. Ook in de kunstenaarswoning worden een aantal werken doorgevoerd om het comfort en de veiligheid te verhogen.

1. Een nieuw gebouw

De noden krijg je niet opgelost binnen de bestaande infrastructuur. Er moet worden uitgebreid, zoveel is duidelijk. Uit een locatieonderzoek blijkt dat de onbebouwde ruimte langs Hopland 13 de meest geschikte plaats is om die zo noodzakelijke uitbreiding te realiseren. De ruimte bevindt zich achter de tuinmuur langs Hopland, tussen twee hogere gebouwen in.

Een nieuwbouw ontwerpen voor een historische site is geen lichtzinnige oefening. Verleden en toekomst op één site samenbrengen zonder tekort te doen aan het ene of het andere, vraagt visie en verbeelding. Peter Paul Rubens doet het Robbrecht en Daem 400 jaar geleden voor, wanneer hij een bestaande woning in Vlaamse stijl op een flamboyante manier verbindt

met een nieuwe, verbluffende architectuur geïnspireerd door Italië. Robbrecht en Daem tasten dat evenwicht anno 2021 even ingenieus af.

Voor de nieuwe voorgevel van Hopland en de zijde Rubenstuin zoeken de architecten naar de juiste verhouding die verwijst naar de rijke bouwtradities van de Italiaanse palazzo's. De gevel wordt opgebouwd uit horizontale lijnen en verticale cilindrische elementen. Zo ontstaat een uniform geheel tussen de nieuwe gevels, die op hun beurt interfereren met de gevel van het Rubenshuis. Waar het stedelijke bouwblok zijn rug keert naar de tuin, wil Hopland 13 een voorgevel schenken aan de tuin als antwoord op de voorgevel die het Rubenshuis heeft op de tuin. Deze nieuwe voorgevel wordt abstract vormgegeven en doet zo geen afbreuk aan het prestigieuze Rubenshuis. Het gebruik van ronde elementen zorgt voor een boeiende lichtwerking in het gebouw, zowel overdag als bij valavond en nacht.

Hopland 13 wordt een makkelijk 'leesbaar' en heel toegankelijk onthaalgebouw, voorzien van alle nodige faciliteiten. Vanop het gelijkvloers vertrekken twee monumentale wenteltrappen. De trap naar de ondergrondse bouwlaag geeft toegang tot een multimediaal belevingscentrum rond Rubens en de plek waar hij woonde en werkte. De trap naar boven leidt de bezoeker naar het museumcafé waar hij of zij kan verpozen. Vanop dit niveau wentelt een derde trap naar de publieke leeszaal. Daar kunnen geïnteresseerde museumbezoekers, bibliotheekbezoekers en onderzoekers zich verdiepen in de leefwereld van Rubens en zijn tijdgenoten. Boven deze drie publieke bouwlagen komen de backoffice functies.

Voorzijde toekomstige nieuwbouw op Hopland 13 © Design by Robbrecht en Daem architecten, Image by G2 Architectural Graphics

Laag per laag

NIVEAU 0: ONTHAAL

Op niveau 0 van het nieuwe gebouw krijgen de bezoekers een warm welkom. Naast de info- en ticketingbalie vind je hier een vestiaire, museum(boek)shop en een sanitaire ruimte. De ruimte staat in verbinding met de tuin en met Hopland. Via de uitnodigende wenteltrappen kan je naar beneden, om je bezoek te starten in het belevingscentrum. Of naar boven, om te verpozen in het museumcafé of op onderzoek te gaan in de bibliotheek. De wenteltrappen zorgen niet alleen voor een fysieke verbinding, maar trekken de bezoekers meteen mee in de dynamische en bewogen beeldtaal van Rubens.

NIVEAU -1: BELEVINGSCENTRUM

Op dit niveau start de hele beleving echt. Bezoekers krijgen hier de kans om de biotoop van Rubens te ervaren en er zelf deel van te worden. Waar de voorste kamer de bezoeker eerst nog zachtjes prikkelt met inkijkjes in de fascinerende figuur van Rubens en zijn eeuw, wordt in de grote T-vormige ruimte van het belevingscentrum alles uit de kast gehaald. Vloeren, wanden en plafond zijn zo uitgerust dat ze de bezoeker letterlijk kunnen onderdompelen in de creativiteit van Rubens en de bruisende wereld waarin hij leeft. De twee kabinetten die de hoofdruimte flankeren bieden net als de kijkkasten van vroeger de kans om stukken van het hoofdverhaal extra te belichten. Maar in tegenstelling tot vroeger gaat het hier niet om een bewonderen vanop afstand, maar om een zelf uitproberen en ontdekken.

NIVEAU +1: MUSEUMCAFÉ

De eerste verdieping huisvest een museumcafé, dat vrij toegankelijk is tijdens de museumuren of evenementen. Ook in dit café kan je de vibe van het werk van Rubens voelen. Naast het genieten van een versnapering, kan je er onder meer snuisteren in de boeken die in de museumshop te koop zijn. Aan het museumcafé grenst een toegankelijk, intensief groendak met zicht op de Rubenstuin.

NIVEAU +2: PUBLIEKE LEESZAAL

Op de tweede verdieping vind je de leeszaal, met sanitair voor bezoekers en personeel. De ruimte is ingedeeld in een balie, leesplekken, plaatsen voor het inkijken van collectiestukken, en open boekenrekken.

Niveau +2 is meteen het laatste publieke niveau. De hieronder opgesomde niveaus zijn gereserveerd voor backoffice functies.

NIVEAU +3: BIBLIOTHEEK EN STUDIEPLEKKEN

De derde verdieping biedt onderdak voor een deel van de bibliotheekcollectie en is voorbehouden aan gespecialiseerde bezoekers en onderzoekers. De centrale ruimte biedt ook plaats voor een groot aantal lopende meters aan open kastruimte. Tussen de kasten zijn diverse individuele werkplekken voorzien en een gezamenlijke werktafel.

Op deze verdieping zijn ook een wachtdepot en een eerste geklimatiseerd archiefdepot voorzien.

NIVEAU +4 EN +5: BACKOFFICE

Op de vierde en vijfde verdieping is er backoffice ruimte voor medewerkers. Je vindt er naast kantoren ook vergaderruimtes, een verpoos- en lunchplek, een sanitair gedeelte en een economaat. Niveau +4 huisvest ook het maatdepot met waardevolle kleine collectiestukken en werken op papier, dicht bij de bibliotheek maar toch onder het permanente toezicht van medewerkers. Op datzelfde niveau is er nog een tweede depotruimte. Op het bovenste niveau is een technische ruimte voorzien, zodat de koelgroep voor het historische Rubenshuis niet zichtbaar is voor het publiek.

NIVEAU -2: TECHNISCHE RUIMTES, COLLECTIE-DEPOT EN BERGRUIMTES

Dit niveau bundelt de technische ruimtes van de nieuwbouw. De nieuwbouw voorziet niet enkel in de eigen energievraag, maar neemt ook een deel van het koelvermogen voor het museum op zich. Daarnaast vind je op -2 ook berguimtes voor de verschillende gebruikers van Hopland 13, zoals het museumcafé. Er komt ook een geklimatiseerde depotruimte voor de optimale bewaring van de collectie boeken, documentatie en papier.

Onthaal toekomstige nieuwbouw op Hopland 13 © Design by Robbrecht en Daem architecten, Image by G2 Architectural Graphics

Via nieuwe kamers en onbekende hoekjes kan je doordringen tot in het hoofd en vooral het hart van Rubens.

2. Een nieuwe routing

De nieuwbouw aan Hopland 13 biedt ademruimte aan de hele site, en vooral aan de bezoeker. Dankzij de nieuwbouw en de nieuwe routing hoeft de bezoeker nu niet meer onvoorbereid het privéleven van Rubens in te duiken. Het bezoek start op de Wapper, die heraanlegd zal worden. Daar verdwijnt het tijdelijke paviljoen en krijg je terug een onbelemmerd zicht op de voorgevel van de kunstenaarswoning. Dan gaat het richting nieuwbouw. Daar krijgt de bezoeker tijd en ruimte om te acclimatiseren, om stap voor stap de 21ste eeuw achter zich te laten en steeds dieper tot de werk- en leefwereld van Rubens door te dringen.

Bij het wentelend afdalen naar de benedenverdieping van Hopland 13, ziet de bezoeker al een eerste tip van de sluier opgelicht: het Antwerpen en de wijde wereld van de 17de eeuw. In het belevingscentrum wordt de bezoeker ondergedompeld in het bruisende universum waarin Rubens leeft en werkt. Daarna verlaat de bezoeker Hopland 13 via de tuin om links de ateliervleugel binnen te gaan en aan een bochtig parcours op zoek naar de kunstenaar én de mens te beginnen. In het grote atelier

voel je de drukke bedrijvigheid en het ondernemerstalent van Rubens Inc., maar even zeer de uitbundige creativiteit van de meester en zijn medewerkers.

Daarna gaat het langzaam maar o zo zeker richting apotheose. Je voelt de ontknoping naderen. In de Vlaamse vleugel krijgt de bezoeker stukje bij beetje inzicht in het privéleven van Rubens en zijn gezin. Via nieuwe kamers en onbekende hoekjes kan je doordringen tot in het hoofd en vooral het hart van Rubens. En net wanneer je denkt hem écht te hebben ontmoet, tovert Rubens nog één verrassing tevoorschijn: de adembenemende portiek van eigen hand, die de bezoeker meetrekt naar het al even adembenemende tuinpaviljoen.

Na dit grandioze slotakkoord word je als bezoeker niet verweesd en overweldigd achtergelaten, maar krijg je de tijd en ruimte om via de nieuw aangelegde tuin zachtjes nagenietend terug richting onthaal te gaan. Daar kan je nog even vertoeven, in de shop snuisteren of napraten in het museumcafé vooraleer opnieuw de realiteit van de 21ste eeuw in te stappen.

Achterzijde toekomstige nieuwbouw op Hopland 13 © Design by Robbrecht en Daem architecten, Image by G2 Architectural Graphics

3. Een nieuw aangelegde tuin

De tuin is in de tijd van Rubens al een groene oase en een plaats van verpozing. De privévertrekken, zijn schildersatelier, de verblijven voor medewerkers en leerlingen: allemaal zijn ze verbonden met de tuin. Rubens zorgt ervoor dat dit cruciale kruispunt een parel van rust én dynamiek is. De prachtige baroktuin die hij zelf uittekent, dient af en toe als setting voor zijn schilderijen, waaronder een aantal familieportretten. De tuin is in die zin een soort 'biograaf' en vormt een goede kennismaking met de figuur van Rubens. Ook zijn collega-kunstenaars laten de tuin trouwens meer dan eens in hun schilderijen figureren.

In de 18de en vooral de 19de eeuw gaat het barokkarakter en zelfs een deel van de tuin verloren. In de 20ste eeuw, bij de lancering van het museum en later in 1993, naar aanleiding van Antwerpen Culturele Hoofdstad van Europa, wordt het oorspronkelijke karakter van de tuin zo goed mogelijk in ere hersteld.

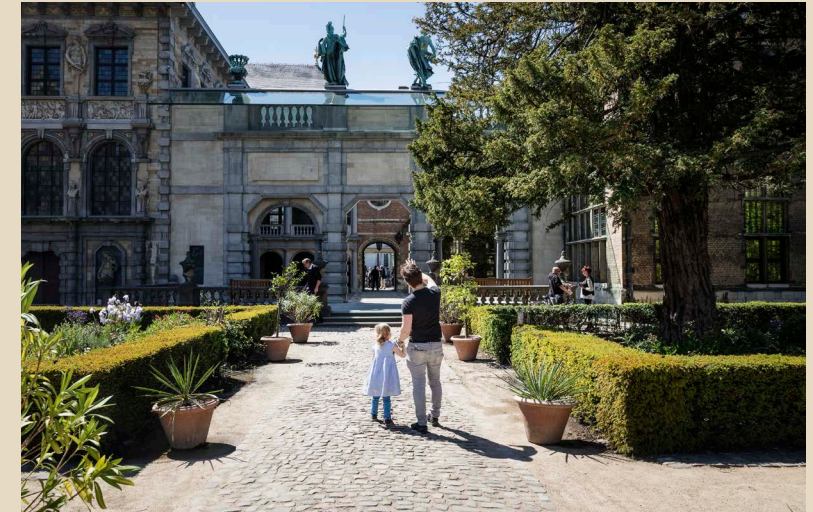
Bijna dertig jaar later is de kennis van baroktuinen en van de inspiratiebronnen van Rubens evenwel nog een stuk ruimer geworden. Tijd dus om in het kader van het masterplan ook de tuin te laten herleven.

Opnieuw met veel respect voor het verleden: over de tuin van Rubens zelf zijn de bronnen schaars. Het nieuwe ontwerp wordt een eigenzinnige evocatie van de 17de eeuw, met tuinpaden en loofgangen. In de plantenkeuze wordt teruggesproken naar variëteiten die in de tijd van Rubens worden gebruikt.

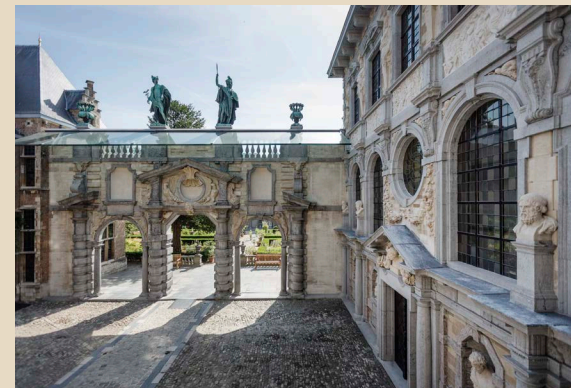
Maar ook opnieuw met de blik vooruit: beeldkwaliteit gaat hand in hand met een duurzaam energieconcept en duurzame materialen, met een goede toegankelijkheid, enz.

En met veel aandacht voor beleving. De nieuwe museumtuin biedt de bezoeker de kans om even stil te staan en te genieten van het absolute genie van de kunstenaar, van zijn feilloze feeling voor het combineren van heden en verleden, van rust en beweging, van kleur op kleur. Zo krijgt de nieuwe museumtuin meer internationale uitstraling en wordt het een topvoorbeeld van innovatie geworteld in traditie.

*De privévertrekken, zijn schildersatelier,
de verblijven voor medewerkers en leerlingen:
allemaal zijn ze verbonden met de tuin.*

Zicht op de tuin en de portiek van het Rubenshuis, foto Ans Brys

Zicht op de portiek van het Rubenshuis, foto Ans Brys

Zicht op de tuin en de portiek van het Rubenshuis, foto Ans Brys

4. Een aangepast Rubenshuis

De nieuwbouw, het omkeren van de routing en het opnieuw aanleggen van de museumtuin bieden samen al deels een antwoord op de groeiende druk op het Rubenshuis. Maar de kunstenaarswoning zelf blijft uiteraard de aantrekkingspool. Dus ook hier zijn onvermijdelijk ingrepen nodig om de druk tegen te gaan en het museum te bewaren voor toekomstige generaties.

Fundamentele wijzigingen zijn niet altijd mogelijk omwille van het historische karakter. Slimme, chirurgisch-precieze ingrepen kunnen evenwel al veel pijnpunten wegnemen. Binnen die grenzen streeft het stadsbestuur om volgende ambities waar te maken:

- Het verbeteren van het comfort van bezoekers en personeel, door onder meer klimaatbeheersing.
- Het versterken van de beleving van het historisch pand, bijvoorbeeld door het wegnemen van storende technische elementen.
- Het versterken van de uitstraling van het museum. Zo moet het verbeteren van de klimaatcondities ervoor zorgen dat het Rubenshuis ook in de toekomst internationale topstukken kan ontvangen.
- Het optimaliseren van de zorg voor de bijzonder waardevolle collectie dankzij een adequate preventieve conservering.
- Het optimaliseren van de zorg voor het historisch pand, onder meer door verantwoorde bouwkundige aanpassingen om de klimatologische invloed op het interieur op te vangen en het binnenklimaat te verbeteren.
- Het realiseren van een duurzamer museumgebouw dankzij duurzame technieken en energiezuinige oplossingen.

Daarnaast wordt onderzocht of de toegankelijkheid van de kunstenaarswoning kan worden verbeterd zonder het historische karakter te schaden. Een aandachtspunt daarbij is de volledige toegankelijkheid van de tentoonstellingsruimtes van het museum.

Een geïntegreerd antwoord op complexe uitdagingen

Dankzij het masterplan krijgen de complexe uitdagingen een geïntegreerd antwoord. Elk van de vier pijlers – de nieuwbouw, de nieuwe routing, de nieuw aangelegde tuin en de aangepaste kunstenaarswoning – zijn op zich onvoldoende om ook toekomstige generaties op een aantrekkelijke en verantwoorde manier met de biotoop van Rubens te laten kennismaken.

Maar dankzij de combinatie en het samenspel tussen de pijlers, is het Rubenshuis in 2024 helemaal klaar voor de toekomst. Met een sterk verbeterde toegankelijkheid, een goede spreiding van de bezoekersdruk, duurzame technieken en materialen, een beter comfort, optimale bewaaromstandigheden en een verhoogde veiligheid, en vooral een rijkere bezoekersbeleving. Een bezoek aan het Rubenshuis is dan geen museumbezoek meer maar een intens, doorleefd ervaren van de 17de-eeuwse leefwereld van Rubens.

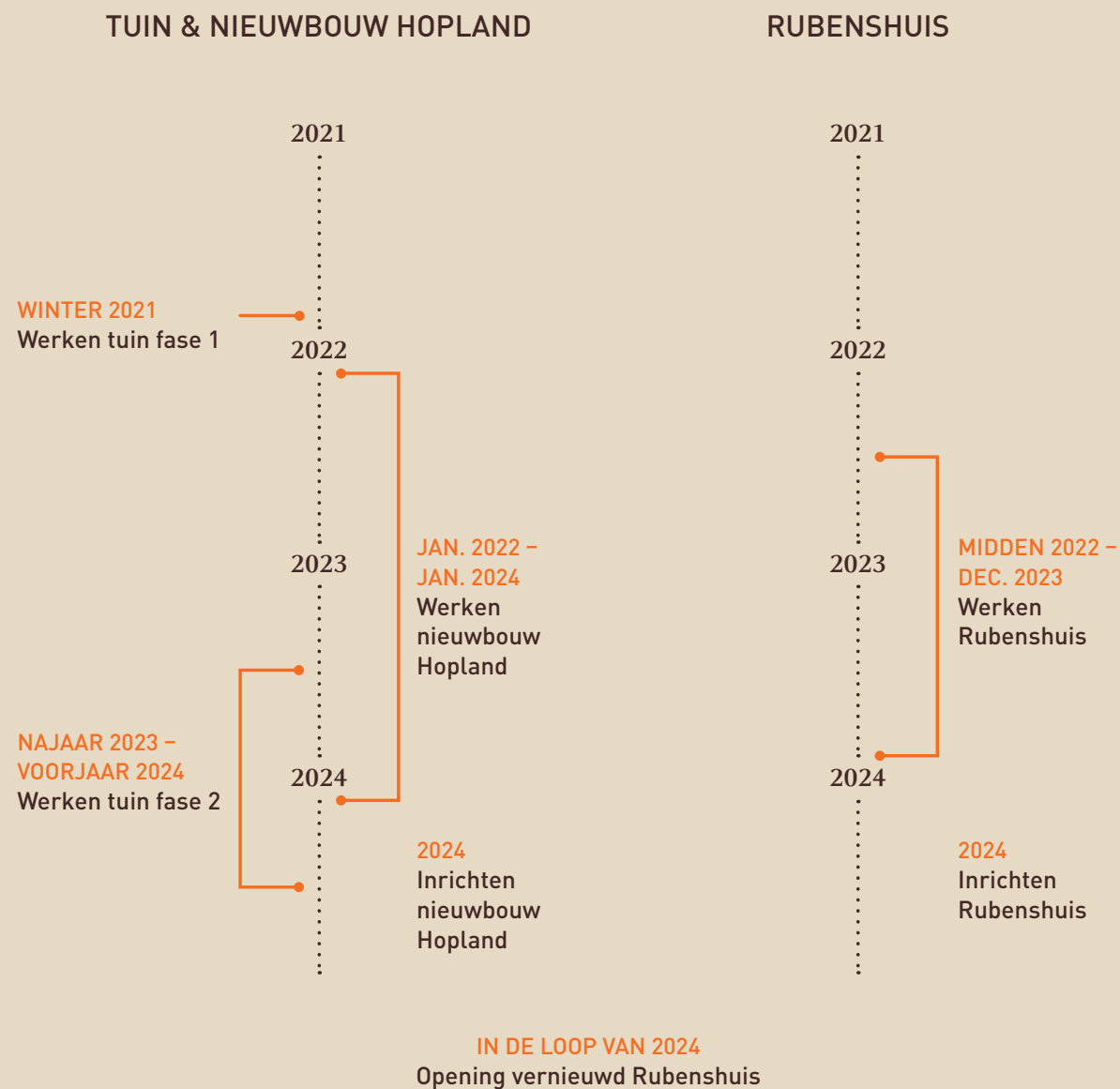
Zicht op het groot atelier van het Rubenshuis, foto Ans Brys

Zicht op de Italiaanse vleugel van het Rubenshuis, foto Sigrid Spinnox

3 —

Timing

4 —

Duurzaam en toekomstbestendig

Rubens zelf was bijzonder bedreven en creatief in het combineren van verleden, heden en toekomst. Met dit masterplan streeft het stadsbestuur diezelfde ingenieuze mix na. Met de kennis van vandaag en met respect voor het verleden een antwoord bieden op toekomstige uitdagingen.

Doorheen het hele masterplan vind je dan ook een doorgedreven aandacht voor duurzaamheid, toekomstbestendigheid en energiezuinigheid binnen het strikte kader van erfgoedkundige zorg en beschikbare middelen.

Het is een continu balanceren. Bij de nieuwbouw en de volledig nieuw aan te leggen tuin worden deze principes uiteraard van bij de start meegenomen: Hopland 13 en de museumtuin worden niet alleen slim uitgevoerd. Ze worden ook slim ontworpen, met oog voor een maximale toegankelijkheid, voor duurzame materialen en energiezuinige technieken, en voor flexibiliteit zodat vlot op toekomstige noden kan worden ingespeeld.

Moeilijker ligt het bij de historische kunstenaarswoning. Doorgangen verbreden, een lift installeren, duurzame technieken voorzien: het kan niet zomaar. Toch worden ook hier alle mogelijkheden en kanalen onderzocht om het historisch pand zoveel mogelijk open te stellen voor iedereen. De nieuwe routing ondersteunt die ambitie en zorgt sowieso al voor een rijkere beleving van de site door alle bezoekers.

5 —

Financiering en partners

Een belangrijke hefboom voor de ontwikkeling van het masterplan is een subsidie van Toerisme Vlaanderen van 2.989.540,53 euro. Deze subsidie is de inleg van een totaalvisie op de kunstenaarswoning en omgeving die in nauw overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed is opgemaakt.

Stad Antwerpen zet haar schouders onder dit geïntegreerd plan met een genereuze investering. Zo vloeit er nog deze beleidsperiode 17 miljoen euro naar de uitvoering van de nieuwbouw aan Hopland 13, de herinrichting van de museumtuin, het omdraaien van de museumrouting en het wegwerken van een aantal pijnpunten in de kunstenaarswoning.

Samenwerking draagt Rubens in zijn tijd hoog in het vaandel. Hij weet zich steeds te omringen met de juiste mensen. Voor de realisatie van dit masterplan werken het Rubenshuis en het Rubenianum samen met tal van experts en specialisten:

- Concept masterplan & ontwerp Hopland 13: Robbrecht en Daem architecten i.s.m. Callebaut Architecten (restauratiearchitectuur), Bureau d'Etudes Greisch (stabiliteit), hp engineers (technieken), Daidalos-Peutz (akoestiek) en Björn Schmelzer (kunstinterventie)
- Beheerplannen Rubenshuis, Rubenstuin en Kolveniershof: Robbrecht en Daem architecten i.s.m. Callebaut Architecten, Ars Horti Landscape Architects, Ruben Williaert restauratie & archeologie.

- Dialoog & onderzoek: Agentschap Onroerend Erfgoed, Vlaams Bouwmeester, Stadsbouwmeester, Monumentenzorg & Archeologie Stad Antwerpen, Stadsontwikkeling Stad Antwerpen, Ondernemen en Stadsmarketing Stad Antwerpen.
- Projectopvolging & uitvoering: AG VESPA Antwerpen.
- Ontwerp & uitvoering tuin: Ars Horti Landscape Architects.
- Onderzoek ingrepen kunstenaarswoning: Maat_werk architecten BV i.s.m. KIK/IRPA Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Physitec, RCR studiebureau, Stabitec, EVA-International.
- Restauratie daken kunstenaarswoning: Maat_werk architecten BV & Monument Vandekerckhove.
- Routing: Studio Dott & Robbrecht en Daem architecten.
- Subsidiërende overheden: Stad Antwerpen & Vlaamse Gemeenschap via de hefboomsubsidie van Toerisme Vlaanderen.

Het Rubenshuis en het Rubenianum danken:

- Burgemeester Stad Antwerpen Bart De Wever
- Schepen voor cultuur Stad Antwerpen Nabilla Aid Daoud
- Schepen voor ruimtelijke ordening Stad Antwerpen Annick De Ridder
- Schepen voor patrimonium Stad Antwerpen Fons Duchateau
- Vlaams minister van Toerisme Zuhail Demir en hun respectievelijke voorgangers.

Zicht op de portiek van het Rubenshuis, foto Ans Brys

Appendix: interview met Paul Robbrecht van Robbrecht en Daem architecten

Jullie hebben het nieuwe gebouw getekend dat de komende jaren op de site van het Rubenshuis komt. Op welke manier heeft het werk van Rubens u bij het ontwerpen geïnspireerd of beïnvloed?

Ik was al een bewonderaar van Rubens als peuter. Ik tekende dingen na van Rubens, zo goed en zo kwaad als ik kon. Het was iemand die mij fascineerde. Doorheen de jaren – ik ben altijd geïnteresseerd geweest in zowel klassieke als hedendaagse kunst – is die figuur van Rubens toch fel aanwezig gebleven. Wat mij zo fascineert, is de beweeglijkheid van zijn composities. Dat staat hoe dan ook in contrast met de architectuur, want architectuur is een zeer decisieve kunstvorm die beslist hoe iets wordt gebouwd.

Maar op de een of andere manier hebben wij toch een zekere beweeglijkheid weten in te brengen, net als in de werken van Rubens. Het is niet geëxpliciteerd, maar wel verinwendigd in de planvorming. De mensen doorkruisen bijvoorbeeld het gebouw op een diagonale manier. Er is een constellatie van trappen die niet in één lijn boven elkaar liggen, maar die een diagonale beweging doorheen het gebouw maken. Wij doen dat niet expliciet, maar we hadden wel de grandioze compositorische techniek van Rubens in ons hoofd toen we daarmee bezig waren. Maar er is nog meer: de manier hoe het gebouw zich uitwendig toont met een veelheid aan colonetten bijvoorbeeld. We verbinden dat aan de musculatuur die Rubens heel uitdrukkelijk gebruikt. Dat zeer corporale, dat zeer musculaire, dat zit er bij ons ook in, maar alweer niet expliciet.

Het gaat om een nieuwbouw die op dezelfde site komt als de historische kunstenaarswoning. Nieuw en oud komen daar dus samen. Hoe zorgen jullie ervoor dat het geen clash wordt, maar een dialoog?

Het heel bijzondere is dat het huis van Rubens, dat dubbele huis eigenlijk, zich veruitwendigt in een portico, en dan in een tuin en in een paviljoen. Er is een totaalsite aanwezig. Dat is een bijzonder gegeven om iets nieuws aan toe te voegen. Wij hebben gekozen om een concentratie van functies samen te brengen in een nieuw gebouw op een plek die grenst aan Hopland. Het is ook van daaruit dat bezoekers het hele complex zullen betreden. Ze zullen daar een ticket kopen, ze kunnen er het belevingscentrum bezoeken, enzovoort. Maar het is niet alleen dat. Ook het studiecentrum van Rubens zal daar gevestigd zijn. Plus nog de backoffice werking, de directie, de administratie: al die zaken vinden een plek in dat nieuwe gebouw.

Nu heeft Rubens zijn site op een heel bijzondere wijze ontwikkeld. Hij heeft zijn huis gemaakt, een koer en een soort arcade. En die arcade is als het ware een inleiding tot een heel universum. Ons gebouw staat helemaal zijdelings. Het is er, maar het staat niet expliciet in het midden of op de achtergrond, zoals er nu gebouwen op de achtergrond staan die volgens ons vrij storend zijn. Het staat aan de zijkant. Het is pas wanneer je het geheel van dat ensemble, van huis en tuin, bezocht hebt, dat je ook die nieuwbouw ervaart. Hij staat niet in die perspectieflijn. De nieuwbouw is niet te zien doorheen die openingen. Hij staat daar naast.

Paul Robbrecht, foto Mediamixer

‘Ik tekende dingen na van Rubens, zo goed en zo kwaad als ik kon’

Vanuit de nieuwbouw overschouw je heel duidelijk de totaliteit van de site, terwijl het gebouw zelf slechts op discrete wijze aanwezig is. Het zal zich op de een of andere manier in dat ensemble van het huis, van de tuin, van het paviljoen, van de arcade invoegen. Het staat ook op een plaats – en dat is wel bijzonder eigenlijk – waar Rubens vroeger een aantal kleinere huizen had. En het bijzondere aan die kleinere huizen was dat daarin precies zijn collectie van boeken gehuisvest was. Dus dat boeken- en studie-idee leeft een beetje verder in het nieuwe gebouw.

De portiek en het tuinpaviljoen zijn de enige overgebleven architecturale elementen die Rubens zelf ontworpen heeft. 400 jaar later mag u als architect met die elementen van de meester-architect in dialoog gaan. Geeft dat iets bijzonders aan het ontwerpproces?

Ja, Rubens heeft daar wel een zware handtekening nagelaten als architect. En je wordt daar mee geconfronteerd, dat is onwillekeurig zo. De portico, de arcade, heeft een heel sterke présence naar de binnenkoer toe en daar doorheen ervaar je het tuinpaviljoen, dat een soort van focus is in die perspectieflijn. Nu, Rubens heeft dit niet allemaal zelf uitgevonden. Toen hij in Italië was, was er een heel sterke nieuwe

beweging, het maniërisme. Dat klinkt negatief, maar dat is helemaal niet negatief. Dat is een zeer rijke, en vooral verbeeldingrijke kunst geweest. Hij heeft die gezien. Hij is in Mantua geweest. Hij heeft daar het werk van Giulio Romano gezien. Hij heeft in Rome de hele nalatenschap van Michelangelo gezien.

Het bijzondere is dat er een soort complementariteit is tussen Michelangelo en Rubens. Ze werken zowat driekwart eeuw los van elkaar. Maar Michelangelo is eigenlijk ook maar architect geworden via zijn schilder zijn. Hij is er maar aan begonnen met de Laurenziana in Firenze. Uiteindelijk culmineert dat in de koepel van het Vaticaan. Maar dat is uit zijn schilderen gekomen. En bij Rubens is dat ook zo. Rubens is eigenlijk architect vanuit zijn schilderen. Je voelt heel veel korrel, iets *painterly*, in zijn bouwwerken.

Daar sta je dan tegenover als 21ste-eeuwse architect. Ik denk dat wij in ons gebouw ook een bepaald soort – korrel is een beetje een moeilijk woord – maar een soort picturaliteit in de façades aanbrengen door het veelvuldige gebruik van colonnen, door de schaduwwerking van die colonnen, enzovoort. Ik denk dat daarin ook een herinnering aan de architectuur van Rubens terug te vinden is.

‘Er is niets beters dan boekenkasten om je goed te voelen. Dat omringt je, dat geeft een bepaald soort warmte’

Paul Robbrecht, foto Mediamixer

De site van het Rubenshuis is complex. Er zijn heel wat functies met elkaar verweven op een toch wel beperkte oppervlakte en dat geheel is dan ook nog eens veranderd in het stadsweefsel. Ik vermoed dat dat voor extra uitdagingen heeft gezorgd?

Ja, Rubens kiest destijds om aan de Wapper te gaan wonen. Dat was in zijn tijd nog een soort grensgebied tussen het landschap en de ‘buiten’. De stedelijkheid was wel nabij, maar er was een directe relatie tot het grote landschap. Ondertussen is dat natuurlijk helemaal ingegroeid in die steeds verder uitdeinende stad. Het is een complex gegeven geworden, waar de stad nu een groot deel van de visuele ervaring is. Het landschap is ver weg, je moet het je inbeelden.

Maar wat toch heel belangrijk wordt, is dat heel dit complex, het huis, de arcade, het paviljoen – ik zou daar ook het Kolveniershof willen bij betrekken, want dat waren de vrienden van Rubens, de schuttersgilde die onder andere *De Kruisafname* besteld heeft – dat was niet alleen een soort mentaal universum, maar ook een familiaal en een vriendenuniversum. Zijn moeder woonde daar ook in de buurt; nu is dat een shop op de Meir. Enfin, men vindt overal die sporen, die herinneringen terug. Het atelier van Rubens, enzovoort, mag dan dikwijls verbouwd zijn geweest, maar er zit nog altijd heel veel memorie in die gebouwen. Daar voegen wij nu

een nieuw gebouw van onze tijd aan toe. Ik denk dat wij daar zo respectvol mogelijk willen in zijn, maar we zijn er ons toch wel van bewust dat wij ook een stuk verder aan dat verhaal vertellen. Dat is onherroepelijk zo.

Het moet wel iets geweest zijn, dat bouwen van Rubens in Antwerpen in die tijd. Dat moet echt een nieuw geluid geweest zijn of een nieuwe beeldvorming in het Antwerpen van toen. Je mag Antwerpen ook niet onderschatten. Het was een stad die toen al op allerlei manieren met de wereld verbonden was. Met Spanje enzovoort, door die haven. Men wist in Antwerpen wat er gaande was in de wereld. Je had ook geweldige figuren zoals Plantijn, noem maar op. Maar toch kun je stellen dat Rubens daar een soort nieuwe architectonische taal in de stad introduceerde.

En ja, de zoektocht om iets nieuws te maken in de stad, ik denk dat dat een gelegitimeerde geste kan zijn. Uiteindelijk moet je wel heel verantwoordelijk en gevoelig zijn, maar ik denk dat het haast noodzakelijk is om iets van je eigen tijd in de stad te introduceren, zelfs in die zeer gevoelige context van de hele Rubenssite. Ik denk dat het een leugen zou zijn als je zou proberen om terug te gaan in de tijd, Rubens achterna. We waren ons bewust van Rubens, en er steken elementen van hem in ons project, maar ze zijn veel meer geïnterioriseerd dan geëxpliciteerd.

De site grenst aan een zeer commerciële plek in de stad. Wij proberen ook wel aan de straatzijde een zeer duidelijk signaal te geven: wanneer je deze site hier betreedt, dan kom je in een andere wereld terecht. Je komt dan wel uit die commerciële winkelcentra – die ik accepteer – maar er is toch zo iets van: je betreedt een ander soort wereld, de wereld van een grote kunstenaar, die eigenlijk zijn universum voelbaar gemaakt heeft door die plek. En dat proberen we tot uitdrukking te brengen: je doet hier een stap in iets anders, in iets dat meer concentratie vraagt, een verscherpt kijken, enzovoort.

Hoe beginnen jullie eigenlijk aan een ontwerp voor zo’n complex gegeven, met die historische figuur op de achtergrond die sowieso meespeelt? Hoe pakken jullie dat aan?

Je denkt aan die man en bepaalde dingen komen bij je op. Soms kunnen hele kleine dingen zeer inspirerend zijn, zoals de wetenschap dat Rubens daar ook eigendommen had. Die zijn al lang verdwenen, maar hij gebruikte die huizen die hij daar had om zijn enorme collectie boeken te huisvesten. Het gebouw dat wij nu maken is gebaseerd op een heel elementair idee van twee tegenover elkaar staande boekenkasten over alle verdiepingen. Er zitten daar ook letterlijk ongelooflijk veel documenten en boeken in vervat. Het begint gewoon van de bookshop beneden tot het hele gegeven van het onderzoekscentrum met al die werken over Rubens, al die literatuur van zijn tijd, alle onderzoek, enzovoort. Dat zit in die monumentale vijf etages hoge boekenkasten. Zo’n idee, dat komt door zo’n heel kleine voetnoot, te weten dat Rubens daar zijn boeken verzamelde en dan begin je natuurlijk te brainstormen. Dat is toch wel een van de inspiraties geweest.

Je hebt ook die grote kunstenaar en daarnaast zie je tegelijk dat hij toch ook zijn familie, zijn twee huwelijken ergens in zijn kunst verwerkt. Zijn kinderen. Dat familieleven, het domestieke, het huiselijke. Het nieuwe gebouw dat wij maken zal een bepaald soort monumentaliteit hebben; vijf lagen hebben hoe dan ook al een impact. Maar het interieur zal toch een vorm van huiselijkheid nastreven. Eerst en vooral, er is niets beters dan boekenkasten om je goed te

voelen. Dat omringt je, dat geeft een bepaald soort warmte. Akoestisch is dat ook heel goed: alle tonen worden heel zacht en gedempt. Dat idee van het domestieke is dus zeker binnengeslopen in ons project. Rubens heeft daar effectief geleefd. Hij heeft daar met zijn kinderen gespeeld in de tuin, enzovoort. Hij heeft zijn kinderen getekend, ook zijn beide vrouwen. Hij heeft daar prachtige portretten van gemaakt. En het feit dat hij ook een huisman was, is ook een beetje in ons project geslopen.

Hij was een huisman, maar tegelijk ook internationaal heel actief. Zijn werken zijn nu ook letterlijk overal in de wereld te zien. Speelt dat internationale ook door in jullie ontwerp?

Elk project heeft een geheugen. Dat is een feit. Dat geheugen heeft iets universeels, vind ik. Iets dat de hele lokale context overstijgt. Ik zou durven zeggen dat dat geheugen een soort geheugen van de klassieken is. Ook bij Rubens, doorheen de hele weg die hij ontwikkelde, zit dat geheugen van de antieke kunst in zijn werk. Hij heeft die sculpturen in Rome gezien, de Belvedere Torso, enzovoort. Het zit duidelijk in zijn werk. Ik denk dat in ons project ook een bepaald soort van geheugen steekt. De A B A, het planschema bijvoorbeeld, dat is zo’n typologie die je in muziek aantreft, in de geometrie. Ik geloof dat dit gedeeld wordt in de hele wereld, in de hele wereldarchitectuur zelfs. Dat gegeven van het centrale en het zijdelingse, enzovoort. Maar als je vraagt of het een zeer expliciet, internationaal spektakelgebouw zal worden, nee, daar hebben we ons zeer ver van afgehouden. We worden gelukkig de laatste jaren niet meer geterroriseerd door spektakelgebouwen.

Nog een laatste vraag. U houdt duidelijk van het werk van Rubens. Als u moet kiezen, is er één werk dat eruit springt?

Dat is heel moeilijk, één werk kiezen van Rubens. Weet je, ik hou van de zeer monumentale werken, maar de meeste mensen vinden dat té. Maar ik houd daarvan omdat ik daarnaar kijk als naar abstracte schilderijen. Ik probeer bijna de inhoud los te koppelen en ik ben gefascineerd door die enorme beweeglijkheid als in

Peter Paul Rubens, Bewening van Christus, foto Hugo Maertens, Collectie KMSKA – Vlaamse Gemeenschap

een bepaald soort abstracte schilderkunst. Maar toch ga ik een ander werk kiezen. Hij heeft verschillende kleinere schilderijen over het thema van de bewening of de graflegging gemaakt. Je ziet daar dat naakte lichaam van Christus, en de vrouwen en apostels die het lichaam bewenen. Maar het is vooral die beweging, die diagonale beweging van dat zeer lichtende dode lichaam in een soort duistere context die mij enorm aanspreekt. Hij heeft dat thema verschillende keren herhaald. En dan zijn er natuurlijk ook die geweldige *Kruisafnames*, dat speelt wel dikwijls in mijn hoofd, moet ik zeggen. Dat overstijgt het spektakel ook, ja.

Wat mij bijzonder treft bij Rubens is dat hij een van de eerste kunstenaars is die met andere kunstenaars samenwerkt om tot een finaal resultaat te komen. Zijn atelier was bevolkt met zeer talentrijke mensen. De ene moest dieren schilderen, de andere het landschap op de achtergrond. Mensen van het niveau van bijvoorbeeld een jonge Van Dyck – stel je voor – die werkten

samen. Ik zou dit toch een beetje met het beroep van architect willen vergelijken. Dat is ook niet meer één persoon; dat is een groep mensen waarmee je nauw samenwerkt en waar je je in je directe omgeving mee omringt, waarmee je dialogeert en converseert, ook vanuit heel verschillende disciplines. Er wordt altijd gezegd over Rubens: "Hij heeft dat niet zelf gedaan". Neen, dat verwijst naar de heel nieuwe tijden ook: film maken, theater maken, noem maar op. Het begint misschien wel bij iemand, maar het wordt onmiddellijk een groepsgebeuren en daarmee kan je het maken van architectuur ook vergelijken.

VOLG DE VERBOUWING VAN HET RUBENSHUIS VIA WWW.RUBENSHUIS.BE

COLOFON

Concept: Rubenshuis & Rubenianum i.s.m. Blue en Sproke
 Redactie: Sproke
 Vormgeving: weareblue.be
 Beelden: Ans Brys, Sigrid Spinox, Tim Van de Velde,
 Robbrecht en Daem architecten, G2 Architectural Graphics, KIK/IRPA, KMSKA
 Verantwoordelijke uitgever: Annemie Breens, Rubenshuis,
 Wapper 9-11, 2000 Antwerpen.
 D/2021/0306/31

WWW.RUBENSHUIS.BE

